

УКРАЇНСЬКА МОВА

ПЛАН. Напишіть твір спершу на чернетці. Не треба в деталях прописувати кожне речення — складіть лише розгорнутий план. Це допоможе структурувати думки і придумати вдалі переходи від однієї частини до іншої. А повністю записувати на чернетці варто ті міркування, котрі буде складно логічно та грамотно сформулювати з першого разу в чистовику, і є ризик заплутатися та наробити помилок.

ПРОСТОТА ВИКЛАДУ. Уникайте занадто складних речень і не вживайте надмірну кількість художніх засобів (епітетів, порівнянь тощо). Ті викладачі, котрі перевірятимуть вашу роботу, намагатимуться насамперед зрозуміти ваше бачення теми. А усі «прикрашання» твору та складні речення з багатьма підрядними будуть тільки ускладнювати його сприйняття.

РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ. Якщо ви не знаєте, де поставити розділовий знак, розбийте складне речення на два або більше простих, щоб уникнути помилки. Однак не зловживайте цим прийомом, бо виклад простими реченнями робить твір нецікавим та одноманітним.

ПРИКЛАДИ. По можливості намагайтеся навести приклади саме з української літератури. Адже, окрім мови, ви складаєте тест з цього предмету також, тому бажано продемонструвати свої знання з нього. При цьому обов'язково вкажіть автора, жанр твору, назву, а потім згадайте найбільш показові епізоди чи потрібних героїв. І будьте обережними: не починайте переказувати зміст твору. Ця помилка досить поширена серед абітурієнтів. Також у прикладі з літератури бажано навести цитату з твору (це дуже цінується, тому перед ЗНО вивчіть напам'ять кілька універсальних віршів, тобто таких, котрі якнайкраще підходять для ілюстрації творів на морально-етичні теми). Проте якщо ви не впевнені, що зможете дослівно відтворити цитату, то не оформлюйте її як пряму мову (у цитаті не можна нічого змінювати, навіть розділових знаків). Просто передайте те, що пам'ятаєте, непрямою мовою, тобто підрядним реченням. Наприклад, «видатний поет Тарас Шевченко у своєму творі (вкажіть назву) казав про те, що ... ». До речі, якщо вам ніяк не вдається навести приклад з української літератури, то спробуйте звернутися до зарубіжної класики або ж до інших творів, які ви читали. Краще вчинити так, аніж лишити твір без жодного прикладу.

ЦИТАТИ. Якщо цитата стоїть після слів автора, то ставиться двокрапка, відкриваються лапки, цитата пишеться з великої літери, а потім лапки закриваються. Наприклад, Леся Українка казала: «Цитата». До речі, якщо ви цитуєте уривок з вірша, то лапки не потрібні. Треба поставити двокрапку, а цитату почати писати з нового рядка. Коли ж цитата стоїть перед словами автора, її ми беремо в лапки і пишемо з великої літери, потім ставимо кому, тире і пишемо слова автора з маленької літери. Наприклад, «Цитата», — казала Леся Українка. До речі, якщо цитата закінчується знаком оклику чи знаком питання, то у такому разі кома не ставиться, а слова автора все одно пишуться з маленької літери.

СЛОВА-ПОМІЧНИКИ

Наприклад, для висловлення власної думки вживайте такі з них: «я так думаю, тому що...», «я вважаю», «на мою думку», «по-моєму», «мені здається, що ...», «на моє переконання», «я переконаний, що...», «я поділяю думку автора», «з одного боку, ... а з іншого боку...».

Для викладу аргументів та міжфразового зв'язку: «по-перше, по-друге, по-третє», «як уже було сказано», «зокрема», «крім того», «до того ж», «однак», «проте», «а», «так, ... », «ні, ...», «щодо ... , то ...», «очевидно, що ...».

Наводячи приклади, використовуйте такі звороти: «не можна не згадати твір...», «згадуються слова відомого письменника...», «яскравим прикладом цього може бути...», «я поділяю думку автора (або думку героя)...», «неможливо не погодитися...», «як тут не згадати рядки з ...», «згадаймо постать видатного...», «з власного досвіду можу сказати, що ...», «немало прикладів знаходимо в історії». Для написання висновків: «отже», «таким чином», «насамкінець», «як бачимо», «як було сказано вище», «зрештою».

ТИПОВІ ПОМИЛКИ

► Висловлюючи власну думку, абітурієнти досить часто припускаються мовних помилок. Наведемо невеличкий перелік найпоширеніших:

НЕПРАВИЛЬНО	ПРАВИЛЬНО
Вартує уваги	Варте уваги
Моя власна думка	Моя думка
Кілька років тому назад	Кілька років тому
Являється	Є
Самий важливий	Найважливіший
У творі мова йдеться	У творі мова йде, йдеться, мовиться
Відіграє значення	Має значення
З цього витікає, що ...	З цього випливає, що ...
Наведу наступні приклади	Наведу такі приклади
Стане у нагоді	Стане у пригоді
Співставляти героїв	Порівнювати героїв
Автор піднімає проблему	Автор порушує проблему
Моя думка співпадає з...	Моя думка збігається з...
Мені приходить в голову	Мені спадає на думку
Ми прийшли до переконання	Ми переконалися
Наболівше питання	Наболіле питання

СТРУКТУРА ВЛАСНОГО ВИСЛОВЛЮВАННЯ (ТВОРУ)

Перш ніж перейти до порад щодо написання твору, з'ясуємо його структуру. Як відомо, на тестуванні буде запропонована та чи інша морально-етична тема. Після того як ви уважно прочитаете її, насамперед вам необхідно сформулювати ключову тезу (як правило, це одне-два речення), тобто головну думку майбутнього твору. Оскільки на ЗНО потрібно написати твір-роздум, то можна розпочати його з висловлення своєї згоди чи незгоди з твердженням, викладеним у темі, або ж з відповіді на питання, котре там поставлене. До речі, якщо тема є цитатою, то можна, формулюючи тезу, згадати її автора та висловити своє ставлення до нього.

Потім обов'язково треба пояснити тезу, розповісти, чому ви так думаете. Для цього достатньо навести два-три переконливі аргументи. При цьому варто стежити за тим, щоб вони не повторювали один одного, тобто, щоб один не був перефразуванням іншого. Власні міркування необхідно ілюструвати прикладами, які б їх підтверджували. Це мають бути приклади з художньої літератури (або з інших видів мистецтва) та приклади з історії, випадки з життя чи власного досвіду. А після того як ви все це напишете, треба переходити до висновків: в одному-трьох коротких реченнях підсумувати все, що було сказано раніше.

ГОЛОВНА ДУМКА

Щоб сформулювати її, виписіть ключові слова з теми на аркуші. Наприклад, візьмемо торішню тему: «Добро завжди має перемагати — це ми знаємо з дитинства. Але ж відомо, що будь-яка перемога пов'язана з певним насильством. Як добро має перемагати в нашому недоброму світі?». Ключові слова — «добро» і «зло». Далі навколо них напишіть усі асоціації, думки, а також згадайте приклади з літератури чи життя, пов'язані з ними. Ця візуалізація допоможе знайти щось спільне між усім цим і сформулювати головну думку. Наприклад, минулорічний твір можна почати так: «На мою думку, добрі люди завжди мають бути на боці слабших, співчувати їм і намагатися допомогти».

ТРЕНУВАННЯ

Для того щоб гарно написати твір на ЗНО, необхідно тренуватися. Бажано писати тренувальні твори хоча б один-два рази на місяць. При цьому щоразу обирайте таку тему, щоб вона не була схожа на попередню. Так ви навчитеся краще формулювати головну думку і наводити приклади, а в результаті у вас до тестування збереться невеличка колекція творів.

ЗРАЗОК ТВОРУ

Найбільша розкіш — це розкіш людського спілкування

Так, звичайно, я поділяю думку відомого французького письменника Антуана де Сент-Екзюпері про те, що людське спілкування — це найбільша в житті розкіш. Людина, як відомо, — істота соціальна, і жити ізольовано від людей вона не в змозі. Спілкування для неї — необхідна умова повноцінного життя. На думку одразу ж спадають слова головного героя новели Михайла Коцюбинського «INTERMEZZO»: «Я не можу розминутись з людиною. Я не можу бути самотнім».

Але не будь-яке спілкування можна назвати доцільним та корисним. Я переконана, що тільки глибокі та щирі людські стосунки можуть зробити спілкування розкішшю. Згадаймо, наприклад, героїв неперевершеного твору Лесі Українки «Твої листи завжди пахнуть зів'ялими трояндами...» З коротких, але таких змістовних рядків цього твору постає незвичайна глибина відносин між людьми. Із проникливих слів ліричної героїні можна зробити висновок, що її спілкування з товаришем було дуже дорогим та важливим для неї: «Мій друже, любий мій друже, створений для мене, як можна, щоб я жила сама, тепер, коли я знаю інше життя?»

На превеликий жаль, такі справжні, щирі стосунки, коли люди відчувають спорідненість душ, трапляються рідко. Зазвичай вони мають поверховий характер, перетворюються на порожні балачки та пліткування. Розуміючи недоцільність та навіть шкідливість «пустопорожнього» спілкування, я прагну знайти собі друзів, котрі стали б цікавими для мене, а я для них. Колись мені запали в душу слова давньогрецького філософа Платона про те, що варто прагнути бути поруч з тією людиною, котра мудріша за тебе саму. Я дуже сподіваюся, що саме такі люди трапляться на моєму життєвому шляху.

А поки що моїми найкращими друзями і порадиниками є книжки. На книжковій полиці в мене вдома стоять дорогі для мене: Святе Євангеліє, поезії Ліни Костенко і Василя Симоненка, твори Федора Достоєвського та Антона Чехова, і, звичайно, «Маленький принц» Антуана де Сент-Екзюпері, автора слів, які змусили мене задуматися над такою важливою складовою людського життя.

Отже, як бачимо, спілкування — це той божественний дар, яким володіє лише людина. Однак для того щоб воно давало радість душі, треба шукати розумних, цікавих людей і самому весь час розвиватися.

Наприкінці свого твору хотілося б усім побажати пізнати цю найдорожчу розкіш, яка називається справжнім людським спілкуванням.